

УДК 37035:376.3

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ГУВЕРНЕРІВ У ВНЗ

Кобиланська Л.,
м.Чернівці

Постановка проблеми. Розбудова в сучасній Україні особистісно-орієнтованої освіти ґрунтується на пріоритетах гуманістичного над авторитарним екологічного над техногенним, аксіологічного над інформаційним, на паритетах соціального та індивідуального, логічного та образного, традиційного й інноваційного. Це особливо стосується системи вищої педагогічної освіти, яка покликана готувати фахівця з якісно іншим рівнем сформованості мотиваційної сфери і ціннісних орієнтацій, професійно-педагогічного мислення й технологічної культури, творчого потенціалу та здатності до постійного самоудосконалення, смислотворчості.

У останні десятиліття на теренах України з'являються оригінальні педагогічні системи, альтернативні типи навчальних закладів, активно відроджується індивідуальне навчання й виховання. Потреба у домашньому наставникові (учителів, гувернерів, няні, бонні тощо) забезпечується свого роду «соціальним замовленням» – необхідністю формування національної еліти XXI століття, а також важливістю надання освітньо-виховних послуг різним категоріям сімей, що їх потребують. Підготовка спеціалістів з індивідуального навчання й виховання для роботи у родині – гувернерів, повинна здійснюватися у вищих навчальних закладах з використанням новітніх освітніх технологій, орієнтованих на формування особистості фахівця, здатного до творчого й продуктивного виконання своїх професійних обов'язків та функцій.

Аналіз останніх досліджень. Проблема професійного

розвитку фахівця, становлення його особистості активно розробляється у професійній педагогіці, психології, акмеології і знаходить своє відображення у науковому доробку С.Батищева, Н.Гузій, А.Деркача, Є.Климова, Т.Кудрявцева, Ю.Поваренкова, О.Романової, В.Рибалка, В.Шадрикова та інших.

Питання оновлення вищої педагогічної освіти, розроблення теоретичних і методичних засад професійно-педагогічної підготовки студентів здійснюється у працях В.Андрущенка, В.Бондаря, О.Глузмана, О.Дубасенюк, А.Капської, Л.Кондрашової, Н.Кузьміної, О.Кучерявого, В.Лугового, О.Пехоти, В.Семиченко, В.Сластьоніна, Л.Хомич та інших.

Проблема гувернерства у історико-педагогічному, соціально-педагогічному, теоретико-практичному аспектах у останні десятиліття активно досліджується вітчизняними та зарубіжними науковцями. У контексті нашого дослідження вартісними вважаємо праці й дисертаційні роботи Н. Ковалевської, О.Корх-Черби, Є.Сарапулової, В.Стинської, С.Трошиної (історичний аспект діяльності та підготовки домашніх педагогів); А.Бардінова, А.Богуш, О.Білої, Л.Безбах, Г.Беленької, А.Ганічевої, О.Савушкіної, Є.Петрової, Н.Рогальської, Д.Федоренко (зміст професійної підготовки гувернерів у системі середньої професійної та вищої освіти); К.Волинець, М.Головко, С.Куприянова, С.Марченко, Р.Охрімчук, Л.Пасечник, Н.Савельєвої, Т.Скорик, С.Теплюка, Т.Тимохіної, Т.Ткачук, О.Шароватової (професійно-педагогічна діяльність гувер-

нера в умовах варіативної освіти), І.Акіншевої, Л.Завацької, З.Зайцевої, Н.Корпач, Т.Лодкіної, Н. Максимовської, В.Постового (специфіка діяльності соціального гувернера та його підготовки у ВНЗ). Усі ці наукові праці свідчать про інтерес науковців та практиків до проблеми й на користь її подальшого вивчення.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Разом з тим підготовка гувернерів у системі вищої педагогічної освіти, її змістовий компонент, технологічні аспекти, практична спрямованість ще не знайшли належного відображення у теоретичних дослідженнях науковців.

З огляду на вищезазначене метою даної публікації є розгляд шляхів, форм та методів використання новітніх освітніх технологій для професійної підготовки майбутніх гувернерів у період вузівського навчання.

Виклад основного матеріалу. В Україні сьогодні фахівців індивідуального навчання й виховання – гувернерів готують у системі вищої освіти як спеціалізації основних педагогічних спеціальностей – «Початкова освіта», «Дошкільна освіта», «Соціальна педагогіка», «Музична освіта й виховання». Система підготовки гувернерів, на думку С.Куприянова, у якості базових цілепокладальних компонентів містить, з одного боку, формування й розвиток необхідних професійних якостей (педагогічних знань, умінь, інтуїції), що забезпечать їм професійний підхід до діяльності, а з іншого – створення умов для постійного удосконалення власної педагогічної майстерності (формування установки на саморозвиток, залучення до експериментальної роботи) [2, с.10]. Зміст цієї підготовки інтегрує загальнопрофесійне навчання та пошук й розвиток індивідуального професійного іміджу. Професійна підготовка повинна забезпечити оволодіння майбутнім домашнім педагогом усім комплексом знань та практичних умінь для надання багатопрофільних послуг й педагогічної допомоги сім'ї в індивідуальному навчанні й вихованні дитини, її соціалізації, розвитку творчих здібностей, корекції поведінки; сприяти виробленню умінь надавати необхідну психолого–педагогічну допомогу батькам тощо.

У доборі змісту освіти чільне місце повинно посідати формування практичних та практико–технологічних умінь та навиків, які базуватимуться на системі фундаментальних психолого–педагогічних та професійно–зорієнтованих знань. Технологія навчання в цілому – це системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням технічних й людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти. Однак зміна акцентів сучасної освітньої системи, а саме, посилення практичного спрямування змісту навчальних курсів; пошук форм, методів організації навчання, націлених на інтелектуальний розвиток особистості за рахунок зменшення частки репродуктивної діяльності, спонукають до осмислення і впровадження нової парадигми освіти – особистісно–зорієнтованих технологій навчання. Цього вимагає постіндустріальне суспільство XXI століття, зацікавлене у тому, щоб його громадяни були здатні самостійно, активно діяти, приймати рішення, гнучко адаптуватися до умов життя, що постійно змінюються.

В умовах особистісно–зорієнтованого навчання змінюються функції, зміст та напрями діяльності учня (студента) та педагога (викладача). Центр ваги слід перенести з екстенсивних, описових, інформаційно–пояснювальних форм і методів навчання на інтенсивні, індивідуальні, «занурення» студентів в обстановку творчої, пошукової, дослідницької пізнавальної діяльності.

Підготовка майбутніх гувернерів у вузі повинна бути зорієнтована не лише на оволодіння ними комплексом професійно–зорієнтованих дисциплін, а й базуватися на використанні новітніх технологій, зокрема, технології контекстного навчання, яка має на меті максимально наблизити студентів до їх майбутньої професійної діяльності.

Відповідно до теоретичних положень цієї технології, система навчання повинна моделювати предметний та соціальний зміст майбутньої професійної діяльності, виступати формою особистісної активності, яка здатна забезпечити виховання необхідних предметно–професійних і соціальних якостей фахівця [3, с.76]. Як і у традиційному навчанні, матеріал пропонується у вигляді навчальних текстів як знакових систем, виступає як інформація, яку слід засвоїти. Однак особливість полягає у тому, що за цією інформацією, структурованою переважно у вигляді завдань, проблемних ситуацій, ділових ігор, проглядатимуться реальні контури майбутньої професії. Концепція А.Вербицького (автора технології знаково–контекстного навчання) вимагає переосмислення логіки і моделі навчальної діяльності, стратегії педагогічного процесу, принципів побудови та функціонування рефлексивного середовища, механізмів професійного самовизначення, структури практичної підготовки студентів.

У технології знаково–контекстного навчання виділяється три базові форми діяльності та численні перехідні, зокрема до базових відносяться форми організації навчання академічного типу (лекції, семінарські заняття, самостійна робота), квазіпрофесійна діяльність (ділові ігри, інші ігрові форми занять), навчально–професійна діяльність (дослідницька робота, виробнича практика, дипломне проектування); у якості перехідних передбачено лабораторно–практичні заняття, імітаційне моделювання, аналіз конкретних ситуацій, спецкурси, спецсемінари. Саме такий підхід дає змогу подолати одну з найбільш яскравих суперечностей професійної освіти – форми організації навчальної діяльності студентів неадекватні формам професійної діяльності фахівців.

Послідовне моделювання цілісного змісту і умов майбутньої професійної діяльності повинно пронизувати матеріал професійно–зорієнтованих курсів з підготовки гувернерів ВНЗ («Теорія та історія гувернерства», «Технології роботи соціального гувернера», «Дошкільна педагогіка і психологія», «Методика індивідуального навчання», «Педагогіка сімейного виховання» та інші). На семінарських заняттях необхідно практикувати мікроповіді з реферуванням визначених проблем, рольові ігри, самоаналіз діяльності студентів, розробку практичних пам'яток виходу з певних професійних чи конфліктних ситуацій, брейн–ринги, прес–конференції, ділові ігри, брейнстормінги, виконання творчих завдань, розробку правил, картографію педагогічної ситуації,

апробацію тестів тощо. Студенти повинні не тільки запам'ятати і правильно відтворити практичні дії, а й на їх підставі продемонструвати творчий характер розуміння та виконання фахових операцій уздовж усього технологічного ланцюжка, передбаченого навчальною програмою.

Збільшення частки самостійної роботи, розширення кількості навчальних предметів за вибором студентів, впровадження активних методів навчання (зокрема, тренінгів), здійснення наскрізної неперервної професійно-практичної підготовки сприятимуть лібералізації навчального процесу та форм організації навчання. Ці заходи стануть першим кроком до реалізації основних засад технології знаково-контекстної навчальної діяльності майбутніх домашніх педагогів.

До особистісно орієнтованих технологій підготовки майбутніх гувернерів у період вузівського навчання відносимо й кейс-технології. Кейс-технології (з англ. case – випадок) розглядаються науковцями й практиками як один із способів застосування контекстного навчання. Основне призначення кейс-технології – сформулювати у студентів вміння вирішувати практико орієнтовані неструктуровані освітні, наукові чи професійні проблеми, а її особливість полягає у створенні проблемної ситуації на основі фактів з реального життя чи професійної діяльності. Кейси – події чи ситуації з реального життя і практики конкретних фахівців – передбачають розмаїття рішень й альтернативних шляхів пошуку. Використання кейсів у процесі навчання, як правило, відбувається за допомогою двох методів: традиційного й альтернативного. Традиційний метод – це відкрита дискусія, успішність якої залежить від організаторсько-дидактичних умінь викладача; альтернативним є метод індивідуальної чи групової роботи, у процесі якої студенти аналізують, оцінюють ситуацію, пропонують шляхи її вирішення чи рекомендації. У останні роки йдеться також про використання кейс-технології у підсумковому (екзаменаційному) контролі знань студентів [4, с.89-92].

Професійна діяльність гувернера надзвичайно різнопланова й багатоаспектна, у ній виокремлюються інваріантна та варіативна діяльність, вибіркою визначається особливостями та запитамі сім'ї. Якщо інваріантна частина охоплює в основному схожі для більшості сімей вимоги (фізичний розвиток дитини, організація дозвілля, оволодіння навичками самообслуговування, підготовка до шкільного навчання, формування уявлень про оточуючий світ та суспільство, розвиток морально-етичних якостей, формування навичок культури поведінки тощо), то спектр варіативних видів є надзвичайно широким: від навчання іноземним мовам, музиці, основам образотворчого мистецтва, танцям до знайомства з прийомами самозахисту, альтернативних систем загартування й фізичного розвитку, навчання престижними видами спорту (теніс, фігурне катання, кінний спорт), формування технічних навичок, поглибленого розвитку особистісних нахилів дитини. Для значної частини сімей гувернер – фахівець, що здійснює також функції логопеда, реабілітолога, патронажної сестри з догляду за хворою дитиною тощо [5].

Саме тому у процесі професійної підготовки у ВНЗ майбутній гувернер повинен максимально апробувати

професійні ролі, спрогнозувати й спроектувати вирішення складних професійних ситуацій, зокрема й з допомогою кейс-технологій. У Чернівецькому національному університеті імені Ю.Федьковича, де здійснюється підготовка соціальних гувернерів, у викладанні професійно-орієнтованих дисциплін кейс-метод використовується як на лекційних, так і на семінарських (практичних) заняттях. У процесі підготовки кейса використовуються інформаційні технології, широка джерельна база (Інтернет-ресурси, матеріали ЗМІ), інформація може бути представлена з використанням мультимедіа презентації, де поєднано текстову інформацію й інтерактивне відео, практикується експертна оцінка колег того чи іншого кейса перед його апробацією у студентській аудиторії.

З допомогою цього методу забезпечується активне засвоєння студентами навчального матеріалу з включенням механізмів «занурення» у професійно-практичний контекст майбутньої професії через конкретні ситуації. Змінюється характер взаємодії викладачів та студентів, зокрема, від лектора вимагаються додаткові творчі зусилля з відбору змісту лекції, визначення логіки її проведення, емоційної, інтелектуальної і навіть фізичної готовності до використання ігрових ситуацій, необхідна особистісна мобільність. Зацікавленість та особиста участь кожного студента забезпечується й специфічним просторовим розміщенням їх в аудиторії (коло, півколо, амфітеатр тощо).

Ураховуючи специфіку роботи гувернера з дитиною, яка базується перш за все на активному спілкуванні, у процесі професійної підготовки слід звернути особливу увагу на формування у майбутнього домашнього наставника блоку комунікативних якостей: ерудованості, багатого словникового запасу, здатності йти на компроміс, помірної екстравертності, емоційної стійкості у спілкуванні, середнього рівня нейротизму й конфліктності, емоційності, спрямованості спілкування «на справу», емпатії [1, с.88]. Розвиток гувернерського іміджу – це система індивідуальної роботи, спрямована на розкриття й вільну самореалізацію його особистісного «Я», індивідуальної неповторності, притаманної кожному педагогу [4, с.11]. Привабливий професійний імідж гувернера – запорука його конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

Висновки. Отже, у процесі підготовки фахівців індивідуального навчання й виховання (гувернерів, сімейних вихователів, соціальних гувернерів) у вищих навчальних закладах, з огляду на специфіку їх майбутньої діяльності, крім традиційних, необхідно й можливо використовувати новітні технології навчання, зокрема, контекстне навчання, кейс-технології, що забезпечують формування умінь аналізувати та вирішувати складні, нестандартні професійні завдання й ситуації.

Теоретикам та практикам необхідно продовжити розробку методичного інструментарію особистісно орієнтованих технологій, пошук нових форм та методів навчання у системі вищої професійно-педагогічної освіти.

Література та джерела

1. Ганичева А.Н. Подготовка воспитателя–губернера в системе среднего профессионального педагогического образования: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 «загальна педагогіка та історія педагогіки» / Ганичева Алла Николаевна. – М., 1996. – 160 с.
2. Куприянов С.В. Организация работы губернской службы / Сергей Владимирович Куприянов. – Иваново, 1992. – 32 с.
3. Педагогические технологии / Под. общ. ред. В.С.Кукушкина. – Ростов-на-Дону: МарТ, 2002. – 320 с.
4. Сарапулова Е.Г. Психолого–педагогичні основи навчально–виховної діяльності губернера / Євгенія Геннадіївна Сарапулова. – К.: МАУП, 2003. – 264 с.
5. Современные образовательные технологии / Под. ред. Н.В.Бордовской. – М.: КНОРУС, 2010. – 432 с.

Стаття присвячена проблемі використання особистісно орієнтованих технологій у процесі вузівської підготовки майбутніх фахівців індивідуального навчання й виховання дітей-губернерів. Розглянуто шляхи, форми та методи впровадження технологій контекстного навчання, кейс–технологій у навчальний процесі вузу з метою формування професійних знань, умінь та навичок майбутніх домашніх педагогів.

Ключові слова: індивідуальне навчання, підготовка губернерів, контекстне навчання, кейс–технології

Статья посвящена проблеме использования личностно ориентированных технологий в процессе вузовской подготовки будущих специалистов индивидуального обучения и воспитания детей-губернеров. Рассмотрены пути, формы и методы внедрения технологий контекстного обучения, кейс-технологий в учебный процесс вуза с целью формирования профессиональных знаний, умений и навыков будущих домашних педагогов.

Ключевые слова: индивидуальное обучение, подготовка губернеров, контекстное обучение, кейс-технологии.

The author of the article has considered the issue of the use of personality-oriented technologies in the process of training in educational establishment university of future specialists for individual teaching and education of children-governers. Ways, forms and methods of technology of context teaching have been considered as well as using the case-technologies in the educational process of the institution with the aim to develop professional knowledge and skills of future home teachers.

Key words: individual learning, contextual learning, case-technology.